

Yr Holocaust a Chymru

Meddygon, Deintyddion a Nyrsys Ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru

Nodiadau i Athrawon

Mae'r adnodd hwn yn edrych ar feddygon, deintyddion a nyrsys Iddewig a wnaeth ffoi i Brydain yn y 1930au. Roedd Iddewon yn y proffesiwn meddygol ymhlith y cyntaf i gael eu herlid gan y Natsïaid, ac fe gyrhaeddodd nifer o'r ffoaduriaid hyn Gymru yn y pen draw.

Mae'n cynnwys:

- Gwybodaeth gefndir am ffoaduriaid Iddewig yn y proffesiwn meddygol a ble i ddarganfod mwy
- Ffotograff o Paul Bosse yn cyfarfod Adolf Hitler
- Bywgraffiadau byr o Josephine Bruegel, Alfred Feiner and Jacques Kurer
- Dolen i glip sain o recordiad hanes llafar o Josephine Bruegel
- Ffotograff o Jacques a Theodora Kurer, 1950s
- Trawsgrifiad o'r clip sain

Mae'r adnodd yn rhagdybio dealltwriaeth sylfaenol o'r Holocaust. Efallai y byddwch am gyflwyno taflen waith Ymddiriedolaeth Addysgol yr Holocaust (HET), '[Diffinio'r Holocaust](#)', cyn archwilio'r adnoddau hyn. Gweler hefyd [Egwyddorion Cyffredinol HET ynglŷn ag Addysgu am yr Holocaust](#).

Nodau dysgu:

- Deall sut yr effeithiodd polisiau gwrth-semitig y Natsïaid ar wahanol grwpiau galwedigaethol, gan gynnwys meddygon, deintyddion a nyrsys, a sut yr ymatebodd pobl iddynt dros amser
- Gwneud cysylltiadau rhwng bywydau pobl o wahanol wledydd a'r rhai sy'n byw yng Nghymru, yn y gorffennol a'r presennol
- Ymgymryd â gwybodaeth newydd ac ymateb iddi mewn ffyrdd creadigol
- Datblygu meddwl beirniadol ac ymdeimlad o empathi gyda'r rhai sydd wedi profi dioddefaint yn y gorffennol
- Archwilio pwysigrwydd y stori hon i Gymru a'r byd ehangach a'i chysylltiadau â materion cyfoes, gan gynnwys ffoaduriaid, gwrth-semitiaeth, rhagfarnllyd a hiliaeth

Cysylltiadau â'r cwricwlwm

Y Pedwar Diben

Dysgwyr uchelgeisiol, galluog sy'n:

- datblygu corff o wybodaeth ac sydd â'r sgiliau sydd eu hangen i gysylltu'r wybodaeth honno a'i chymhwyso mewn gwahanol gyd-destunau
- gallu cyfathrebu'n effeithiol mewn gwahanol ffurfiau a lleoliadau
- gallu egluro'r syniadau a chysyniadau y maen nhw'n dysgu amdany'n nhw
- ymchwilio ac yn gwerthuso eu canfyddiadau'n feirniadol

Gyfranwyr mentrus, creadigol sy'n:

- cysylltu ac yn cymhwyso eu gwybodaeth a'u sgiliau i greu syniadau a chynnyrch
- meddwl yn greadigol er mwyn ail-lunio a datrys problemau
- mynegi syniadau ac emosiynau drwy wahanol gyfryngau

Dinasyddion egwyddorol, gwybodus sy'n:

- canfod, yn gwerthuso ac yn defnyddio tystiolaeth wrth ffurfio barn
- trafod materion cyfoes ar sail eu gwybodaeth a'u gwerthoedd
- deall ac yn arfer eu cyfrifoldebau a'u hawliau dynol a democrataidd
- deall ac yn ystyried effaith eu gweithredoedd wrth ddewis a gweithredu
- wybodus am eu diwylliant, eu cymuned, eu cymdeithas a'r byd yn awr ac yn y gorffennol
- parchu anghenion a hawliau pobl eraill, fel aelod o gymdeithas amrywiol

Unigolion iach, hyderus sydd:

- â gwerthoedd sicr ac sy'n sefydlu eu credoau ysbrydol ac egwyddorol
- yn meithrin eu lles meddyliol ac emosiynol drwy ddatblygu hyder, cadernid ac empathi
- â'r hyder sydd ei angen i gymryd rhan mewn perfformiadau

Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig

Prif Faes Dysgu a Phrofiad: Y Dyniaethau

Cam cynnydd: 3 & 4

- Mae ymholi, archwilio ac ymchwilio yn ysbrydoli chwilfrydedd am y byd, ei orffennol, ei bresennol a'i ddyfodol
- Mae digwyddiadau a phrofiadau dynol yn gymhleth a chânt eu hamgyffred, eu dehongli a'u cynrychioli mewn gwahanol ffyrdd
- Mae cymdeithasau dynol yn gymhleth ac yn amrywiol, ac maen nhw'n cael eu llywio gan weithredoedd a chredoau pobl

- Mae dinasyddion gwybodus, hunanymwybodol yn mynd i'r afael â'r heriau a'r cyfleoedd sy'n wynebu dynoliaeth, ac yn gallu cymryd camau ystyrlon ac egwyddorol

Meysydd Dysgu a Phrofiad Eraill:

Iechyd a Lles

- Mae'r ffordd rydym yn prosesu ein profiadau ac yn ymateb iddyn nhw yn effeithio ar ein hiechyd meddwl a'n lles emosiynol
- Mae'r ffordd rydym yn ymwneud â dylanwadau cymdeithasol yn siapio pwy ydyn ni, ac yn effeithio ar ein hiechyd a'n lles

Ieithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu

- Mae mynegi ein hunain drwy ieithoedd yn allweddol i gyfathrebu
- Mae llenyddiaeth yn tanio'r dychymyg ac yn ysbrydoli creadigrwydd

Sgiliau trawsgwricwlaidd a sgiliau cyfannol

Llythrennedd

- Datblygu llafaredd trwy drafodaeth, chwarae rôl, cwestiynu a chyflwyniadau, ac addasu sgiliau llafaredd ar gyfer cynulleidfa a diben tra'n gwrandao ar, a dadlau, gwahanol safbwyntiau
- Datblygu pob arddull ysgrifennu, e.e. disgrifio, esbonio, trafod, gwerthuso ac ysgrifennu creadigol, ynghyd â defnyddio terminoleg a geirfa sy'n benodol i'r ddisgyblaeth
- Sicrhau mynediad ac archwilio ystod o destunau o amrywiol leoedd a chyfnodau er mwyn dadansoddi tystiolaeth, meddwl yn feirniadol, dod i gasgliad, a gwerthuso dehongliadau a safbwyntiau

Creadigrwydd ac arloesedd

- Annog bod yn agored i wahanol syniadau a ffyrdd o feddwl, gan alluogi mynegi barn resymedig ynghylch y gwahaniaethau hyn

Meddwl yn feirniadol a datrys problemau

- Datblygu'r gallu i feddwl yn ddadansoddol a deall y gorffennol a'r presennol yn ogystal â dychmygu dyfodol positif
- Casglu, myfyrio a gwerthuso'n feirniadol y defnydd o ffynonellau a thystiolaeth

Effeithiolrwydd personol

- Gwerthuso, cyfiawnhau a mynegi ymatebion ystyriol mewn amrywiol ffyrdd

Themâu trawsgwricwlaidd

Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb (ACRh):

- Mae'r deunydd yn cynnig cyfleoedd i ddysgwyr archwilio hawliau dynol, gwerthoedd, moeseg, athroniaethau, a safbwyntiau crefyddol yn ymwneud â pherthnasoedd
- Mae'n cefnogi dysgwyr i ymgysylltu'n feirniadol â materion ACRh lleol, cenedlaethol a byd-eang yn y gorffennol a'r presennol, gan eu helpu i ddod yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus

Addysg hawliau dynol ac amrywiaeth (e.e., gwahaniaethu, hiliaeth, gwrth-semitiaeth, ffoaduriaid)

- Mae'r dysgwyr yn datblygu dealltwriaeth o bwysigrwydd gwerthoedd democrataidd a hawliau dynol ac yn myfyrio ar eu cyfrifoldebau dinesig

Cynefin – cefnogi dysgu mewn cyd-destunau lleol

Mae'r Holocaust yn bwnc mawr sy'n gallu ymddangos yn ddieithr i ddysgwyr yng Nghymru. Mae'r adnoddau hyn yn galluogi dysgwyr i glywed straeon pobl a gafodd eu heffeithio'n uniongyrchol gan yr Holocaust, ac a oedd yn byw yng Nghymru. Dyma straeon pobl a gyfrannodd at eu cymunedau Cymreig lleol, ac a oedd yn rhan ohonyn nhw. Fe wnaethant ymgartrefu yma a magu teuluoedd yma, ac mae eu hanes yn rhan o stori Cymru.

Mae dysgu am yr Holocaust trwy enghreifftiau lleol yn galluogi dysgwyr i ddarganfod eu hetifeddiaeth a datblygu ymdeimlad o le a chynefin. Mae hefyd yn cael gwared ar y syniad o 'arwahanrwydd' - bod hyn wedi digwydd i bobl eraill mewn lle ac amser arall - ac yn hytrach yn creu teimladau o gysylltiad ac empathi. Gall yr enghreifftiau lleol hyn helpu dysgwyr i ddeall y cysylltiad rhwng hanes Cymru a digwyddiadau byd-eang fel yr Ail Ryfel Byd a'r Holocaust.

Y rhestr lawn o 20 adnodd am Yr Holocaust a Chymru yw:

- [Kindertransport 1: Bywyd Iddewig yng Nghanolbarth Ewrop cyn yr Ail Ryfel Byd](#)
- [Kindertransport 2: Y daith i Brydain](#)
- [Kindertransport 3: Cyrraedd Cymru](#)
- [Kindertransport 4: Bywyd yng Nghymru](#)
- [Kristallnacht 1: Atgofion o Kristallnacht](#)
- [Kristallnacht 2: Y bar mitzvah olaf](#)
- [Arlunwyr Iddewig yng Nghymru 1: Josef Herman](#)
- [Arlunwyr Iddewig yng Nghymru 2: Heinz Koppel](#)
- [Aero Zipp Fasteners yn Ystad Fasnachu Trefforest](#)
- [General Paper and Box Manufacturing Company yn Ystad Fasnachu Trefforest](#)
- [Caethiwo 'estron-elynon' 1](#)
- [Caethiwo 'estron-elynon' 2](#)
- [Ffoaduriaid Iddewig fel gweision domestig](#)
- [Meddygon, deintyddion a nyrsys yng Nghymru oedd yn ffoaduriaid Iddewig](#)
- [Ffoaduriaid Iddewig ym Myddin Prydain yn ystod yr Ail Ryfel Byd](#)

- [Bywyd crefyddol ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru](#)
- [Yr Iaith Gymraeg](#)
- [Rhyddid](#)
- [Hunaniaeth](#)
- [Cofio'r Holocaust](#)

Syniadau ar gyfer gweithgareddau

Gweithgaredd 1

Gellid defnyddio'r adnodd i dynnu sylw at natur raddol deddfwriaeth wrth-semitig y Natsïaid. Roedd Iddewon yn y proffesiwn meddygol yn rhai o'r bobl gyntaf i gael eu targedu gan gyfreithiau hiliol y Natsïaid, ond cymerodd sawl blwyddyn i ddileu meddygon, deintyddion a nyrsys Iddewig o weithlu'r Almaen.

Gofynnwch i'r dysgwyr ddarllen yr **wybodaeth gefndir** am erledigaeth meddygon a deintyddion Iddewig gan y Natsïaid yn y 1930au. Gan weithio mewn parau neu'n unigol, gofynnwch i'r dysgwyr drefnu'r digwyddiadau canlynol sy'n ymwneud â'r erledigaeth mewn trefn gronolegol:

- Meddygon Iddewig yn cael eu gwahardd rhag cael cleifion 'Aryaidd' (Gorffennaf 1938)
- Meddygon Iddewig yn cael eu diarddel o'r rhaglen yswiriant iechyd cyhoeddus (Ebrill 1938)
- Meddygon Iddewig yn colli eu hardystiad i weithio (Medi 1938)
- Natsïaid yn dod i rym (Ionawr 1933)
- Cydweithrediad rhwng meddygon Iddewig a rhai nad oedd yn Iddewig yn cael ei wahardd (Gorffennaf 1933)
- Iddewon yn cael eu gwahardd rhag cymhwyso fel meddygon neu ddeintyddion newydd (Medi 1935)

Pam cafodd meddygon/deintyddion Iddewig eu targedu mor gynnar gan y gyfundrefn Natsïaidd? Pam y gallai fod wedi cymryd pum mlynedd, o 1933 i 1938, cyn i'r Natsïaid ddileu ardystiad meddygon Iddewig i weithio?

Gweithgaredd 2

Gellid defnyddio'r adnodd i dynnu sylw at natur fympwyol polisïau gwrth-semitig y Natsïaid. Gofynnwch i'r dysgwyr ddarllen yr **wybodaeth gefndir** am erledigaeth meddygon a deintyddion Iddewig gan y Natsïaid yn y 1930au ac edrych ar y **ffotograff** o Paul Bosse yn cwrdd ag Adolf Hitler.

Rhai cwestiynau defnyddiol:

- Pam y byddai Hitler wedi bod yn ymweld â'r ysbyty yn Wittenberg? Pam y gallai damwain mewn ffatri arfau gael ei hystyried yn bwysig?
- Beth all y ffotograff ei ddweud wrthym am bolisïau'r Natsïaid yn ystod y cyfnod hwn?
- Pam y cafodd Paul ei ddiswyddo o'i swydd yn yr ysbyty lleol?
- Pam oedd y Natsïaid yn awyddus i gael gwared ar Iddewon a'r rhai oedd yn gysylltiedig â nhw o fywyd cyhoeddus?

Gweithgaredd 3

Gellid defnyddio'r adnodd i dynnu sylw at bwysigrwydd mamwlad/cynefin i ffoaduriaid oedd yn ffoi rhag erledigaeth y Natsïaid. Yn gyntaf, gofynnwch i'r dysgwyr ddarllen **bywgraffiad** byr Josephine Bruegel, ffoadur Iddewig o Tsiecoslofacia, ac yna gwranddo ar [Glip Sain: Josephine Bruegel ar gymhwyso fel MD Tsiecoslofacia](#).

Rhai cwestiynau defnyddiol:

- Pam fod llywodraeth Tsiecoslofacia wedi'i lleoli yn Llundain ym 1941?
- Pam y gallai Josephine fod eisiau i'w gradd fod yn ddilys yn Tsiecoslofacia?
- A fydddech chi eisiau dychwelyd i'ch mamwlad pe baech chi'n ffoadur?

Gweithgaredd 4

Gellid defnyddio'r adnodd i gymharu bywydau'r rhai oedd yn byw yng Nghanolbarth Ewrop â'r rhai oedd yn byw yng Nghymru yn y 1930au. Gofynnwch i'r dysgwyr ddarllen yr wybodaeth gefndir am erledigaeth meddygon a deintyddion Iddewig gan y Natsïaid yn y 1930au a **bywgraffiad** byr Albert Feiner.

- Pa glefydau y gallai cleifion fod wedi gofyn i Dr Feiner eu trin yn Fienna? (Gallai'r rhain fod yn rhai sy'n gysylltiedig â gorlenwi a thai gwael, e.e. twbercwlosis, teiffoid, y fflw Sbaenaidd, syffilis) – DS gallai fod yn ddefnyddiol rhoi amlinelliad byr o beth yw'r clefydau hyn a'u hachosion
- Pa glefydau y gallai cleifion fod wedi gofyn i Dr Feiner eu trin ym Mhontypridd? (Gallai'r rhain fod yn rhai sy'n gysylltiedig â'r diwydiannau cloddio glo, haearn a dur, e.e. niwmoconiosis, gwynegon, torri esgyrn, colli clyw, asthma, bronchitis)

Sut y byddai profiadau Dr Feiner wrth drin cleifion yn Fienna wedi bod yn wahanol i'w brofiadau wrth drin cleifion ym Mhontypridd? Pa anawsterau y gallai fod wedi'u hwynebu?

Gofynnwch i'r dysgwyr ddychmygu eu bod yn feddyg Iddewig yn Fienna yn 1938. Dylai dysgwyr ysgrifennu nodyn meddyg ar gyfer claf dychmygol yn Fienna, gan fanylu ar ei broblem iechyd, y dyddiad, y prognosis, y driniaeth, ac a yw'r claf yn ddigon iach yn feddygol i fynd i'r gwaith. Dylen nhw wedyn gwblhau nodyn tebyg ar gyfer claf ym Mhontypridd.

Cwestiynau defnyddiol eraill:

- Sut mae ein hamgylchedd yn effeithio ar ein hiechyd?
- Sut mae gwleidyddiaeth gwlad yn effeithio ar ei gwasanaeth iechyd?

Gweithgaredd 5

Ar ddiwedd y 1930au, roedd gan lai na hanner y deintyddion cofrestredig yn y DU hyfforddiant deintyddol priodol. Yn Awstria a'r Almaen, ar y llaw arall, roedd yn ofynnol i bob deintydd fynychu ysgol ddeintyddol, a oedd yn pwysleisio cyfuniad o ymchwil

wyddonol ac ymarfer clinigol. Ceisiodd dros 1,000 o ddeintyddion Iddewig o'r Almaen ac Awstria gyrraedd y DU cyn dechrau'r Ail Ryfel Byd, ond dim ond 300 a gafodd eu derbyn.

Gofynnwch i'r dysgwyr ddarllen yr **wybodaeth gefndir** am erledigaeth meddygon a deintyddion Iddewig gan y Natsïaid yn y 1930au a **bywgraffiad byr** Jacques Kurer, ac edrych ar y **ffotograff** o Jacques gyda'i wraig, Eleanora.

Rhai cwestiynau defnyddiol:

- Pa anawsterau a gafodd meddygon, deintyddion a nyrsys Iddewig fel ffoaduriaid yn y DU?
- Pam oedd sefydliadau fel Cymdeithas Feddygol Prydain, y Cyngor Nyrsio Cyffredinol a Chymdeithas Ddeintyddol Prydain yn amharod i gydnabod cymwysterau o wledydd eraill? Pa mor deg oedd hyn?
- Pa anawsterau y gallai ffoaduriaid eu hwynebu wrth ailhyfforddi?
- Pam y gwnaeth Crynwyr geisio helpu ffoaduriaid Iddewig o'r rhannau hynny o Ewrop oedd wedi eu meddiannu gan y Natsïaid?
- Pam y cafodd y teulu Kurer eu symud i Landudno?